

Jonathan Chadwick: HRA

Překlad Eliška Poláčková
Červenec 2012
Brno

Tento překlad věnuji doc. Pavlu Drábkovi, protože bez něj by vypadal úplně jinak. EP

Předmluva autora

Text této hry je odpovědí na situaci, která je stonásobně důležitější než ona sama. Každá jeho inscenace by tedy měla primárně odkazovat spíše k dané situaci, než ke hře samotné. Text Hry byl částečně přepsán v průběhu zkoušení inscenace pro Edinburghský festival v r. 1969, a nese v sobě tedy určitá omezení daná životními a profesními zkušenostmi herců, kteří jej hráli jako první. Například vzpoura herců na str. 22 je pouze náznakem toho, co by se na scéně mohlo odehrávat. Materie textu musí být přetvořena na základě dispozic konkrétní skupiny herců tak, aby adekvátně vyjadřovala situace, které hra popisuje. Hra nabízí sérii paralel, na jejichž základě by si herci ze Západu měli být schopní uvědomit složitost vlastní životní situace a jakým způsobem to, co prožívají, souvisí se situací v Československu. Rámec hry je záměrně nedourčený: nápad s protileteckým krytem je možné uplatňovat důsledněji, stejně tak odkazování na Shakespearovu Bouři¹ se může zdát poněkud nedůsledné. To však dokazuje pouze na první pohled patrnou skutečnost, že se nejedná o literaturu, ale o otevřený text, který má být dourčen inscenací.

Písňe „Kind old Colonel Calamity“ (Starý dobrý plukovník Pohroma), „The Plum Song“ (Píseň o švestkách) a „Three days“ (Tři dny) napsal Paul Wheeler.²

Když publikum přichází do hlediště, je scéna prázdná. Slyšíme velmi hlasitý zvuk sirény ohlašující nálet. V zadní části jeviště se po celé jeho délce táhne kulisa s různými nápisy a slogany – má představovat zed' počmáranou graffiti, která se nachází na nejmenované Filozofické fakultě nejmenované univerzity v nejmenované zemi, kterou permanentně někdo okupuje a která je neustále ve stínu nějaké silnější státní moci. Mohlo by to být Bulharsko nebo Rumunsko, na zdech mohou být částečně smazané svastiky, kladiva a srpy atd. Na začátku hry je tato země napadena jinou, silnější zemí a narozdíl od Československa v r. 1968, ale podobně jako Maďarsko v r. 1956 se pokouší vzdorovat invazi. Když se publikum usadí, siréna náhle přestane houkat a na scénu vklopýtají herci.

Herci jsou zdeptaní, ale snaží se zakrýt depresi tím, že hrají hru na "To je". Těmito slovy začínají každou svoji promluvu a u toho se navzájem očíhávají, strkají a ždůchají do sebe:

To je puch
To je hluk
To je nálet
To je díra
To je nuda

(Atd. ad lib. – pozn. překl.) Pokud hercům nevyhovuje improvizace, stačí, aby hra začala následujícím předepsaným dialogem.

(Jacko a Miranda vystoupí bez jediného slova či akce dopředu.)

T To je nálet
MACK To je hluk
JUNO To je puch

¹ Pozn. překl. – citáty z *Bouře* používám v překladu J. V. Sládka.

² Pozn. překl. – Vzhledem k tomu, že tento autor nebyl přeložen do češtiny, uvádím básně ve svém překladu.

FERDINAND To je díra
(A tak dále, až se Mac soustředí na Mirandu – je to poprvé, kdy nějaká postava začne vnímat jinou. Mac si hraje na průzkumníka.)

MAC To je vizáž! To jsou vlasy! To jsou křivky! *(Volá na T)* To je člověk!

T To je člověk? *(Postoupí dopředu a všichni tři muži zkoumají nehybně stojící Mirandu.)*

FERDINAND To je otázka.
(Rychle prozkoumávají její tělo.)

MAC To jsou oči! To je nos! To jsou ústa! To je krk!

FERDINAND To jsou prsty! To jsou dlaně! To je ruka! To jsou paže!

T To je noha! To je česka! To je stehno!
(Následující tři řádky herci pronesou společně, jak všichni ve stejnou chvíli zpozorují prsy.)

MACK To je žena! *(obdivně – pozn. překl.)*

T To je žena? *(velmi překvapeně – pozn. překl.)*

FERDINAND To je žena!!! *(se silnou emocí – pozn. překl.)*

MACK Ó ty nový a krásný světe, který takové...³

JACKO *(který je čím dál rozčilenější)*
PŘESTAŇTE!
(jako by se chystal k proslovu)
Tenkrát... jsme hráli Bouři... a najednou... začaly padat bomby...

MAC To je sentimentální!

T To je ironie.

FERDINAND To je hra!

MAC Málem to schyťalo divadlo.

JACKO Přestaňte... Kde jsme to byli?

(Herci se rozestaví jako na začátku IV. jednání, I. scény, 127. verše ve hře Bouře. Zastaví se, vyčkávají... a náhle si uvědomí, že chybí Iris.)

JUNO Kde je Iris?

JACKO Cože?

JUNO Kde je Iris?
(Všichni se rozhlížíjí kolem sebe.)

MAC Není tady.

JUNO Kde může být?

JACKO Musíme ji najít.

T Možná se někde schovává.

FERDINAND Proč by se schovávala?

MAC Protože chce, abysme ji našli.

JUNO Tak pojďte hledat, nebude těžké ji najít.
(Všichni se rozejdou a hledají Iris, poklepávají na podlahu a na stěny a do všech koutů volají její jméno. Juno přistoupí k Jackovi.)

³ V *Bouři* verš končí: „máš obyvatele“. Ačkoli v anglo-americkém kulturním milieu stačí pouze naznačit a publikum pochopí, v českém prostředí se nabízí také varianta, že se verš dosloví celý, aby divák měl šanci si uvědomit, že se jedná o intertextualitu.

JUNO Jacko, možná...

JACKO Možná co?

JUNO Možná je pořád... tam... ještě.
(*Ostatní začnou vykřikovat: "To není možné", "Určitě ne" nebo "Panebože".*)

MACK Ach, ubohá Iris, znal jsem ji dobře...⁴

JACKO (*hrdinsky, uplatňuje veškerou svou autoritu a sílu vůdčí osobnosti*)
Bez ní nemůžeme pokračovat. Musíme vyslat pátrací skupinu. Kdo se hlásí jako dobrovolník?

T Pane kapitáne, to já půjdu! Jen já a nikdo jiný! Vydám se do propasti zmaru, do hrůzného pekla vši ohavnosti, do tavícího kotle lidskosti... vlastní rukou vykonám... svou povinnost... vyplním... rozkazy. Žádný protivník neodolá mé síle... avšak tváří v tvář zničujícím překážkám... položím... svůj život.

(*Juno omdlí.*)

JACKO Pohleďte, paní omdlela... V této těžké hodině se musíme semknout a všichni společně vzdorovat nebezpečí. Ještě nikdy nebylo tolik lidí tolik zavázáno jedinému člověku...⁵ Největší obětí, kterou může člověk přinést, je položit život za své spolubojovníky a za blízké, které miluje. Jdi, můj mladý příteli... Kéž svět nezničí tvou víru v nepřemožitelnost dobra a my tak máme naději, že naše spravedlivá věc...

(*Vejde Iris.*)

IRIS Nenašli jste mě.

JACKO Tak to jsi nemohla být ztracená! Pojď sem!

(*Začnou hrát scénu z Bouře... Jacko hraje Prospera. Herci hodně přehrávají... nádherné botticeliovské pohyby, vše je stylizované...*)

IRIS Vy, nymfy, zátočitém na potoku,
ve vlasech rákosí a krotkost v oku,
od bystrých brodů na ten pažit spějte
a to, co Juno káže, vykonejte.
Již poďte, cudné nymfy, poďte v mžit
zde věrné lásky sňatek oslavit!
Osmahlí ženci, srpem uhřátí,
sem k veselí od žatých souvratí!
Slaměný klobouk na hlavu si dejte
a každý s švarnou nymfou v kolo spějte.

JACKO jako Prospero

(*Začnou padat bomby.*)

Já zapomněl na podlé spiknutí,
jež zvířecí teď strojí Kalibán

⁴ Pozn. překl. – parafráze přeložena na základě Sládkova *Hamleta*.

⁵ Pozn. překl. – parafráze v anglo-americkém prostředí velmi známé věty, kterou pronesl Churchill v srpnu 1940 při projevu o bitvě o Británii. V originále zní: „Never in the field of human conflict was so much owed by so many to so few.“ Pokud by inscenátoři toužili na tomto místě posílit intertextuální rovinu hry, mohou parafrázovat jiný, známější citát s podobným kontextem. Např. známý úryvek z Kennedyho inaugurační řeči „Mí spoluobčané z celého světa, neptejte se, co pro vás udělá Amerika, ale co společně můžeme udělat pro lidskou svobodu“. Nebo de Gaulle: „Plamen odporu nesmí zhasnout a nezhasne!“ Nebo cokoli jiného na ten způsob.

a jeho soudruzi na život můj.
Čas k provedení skoro vypršel.
vše dobře; pryč, nic víc!

(Během řeči se zvuk padajících bomb a houkajících sirén postupně zesiluje.)

FERDINAND Toť podivné;
váš otec v jakéms rozčilení jest,
jež mocně chvátí jej.
MIRANDA Po dnešní den
jsem nikdy neshledla ho zjitřena
tak prudkým hněvem.

JACKO-PROSPERO
Nějak rozrušen
jste, synu, vypadáte polekán.
Jen buďte dobré mysli; slavnosti
jsou skončeny, ti naši herci byli,
jak jsem vám pravil, samí duchové
a roztáli se ve vzduch, řídký vzduch. –
A jak těch vidin bezzávodná stavba
i mrakotyčné věže, nádherné
ty paláce, ty chrámy velebné,
ta velká zeměkoule, ano, vše,
co na ní dědicem, se rozplyne;
a jak ten nepodstatný, slavný zjev
ní mráčku nezanechá po sobě.
Jsme látka, z jaké utvořeny sny,
a naše malé žití kol a kol
jest obklopeno spánkem. – Vzrušen jsem;
tu slabost promiňte, můj slabý mozek
jest pobouřen; ať moje chorobnost
vás neznepokojuje. Libo-li,
zde do mé chýše vejděte a tam
si odpočiňte; já se projdu zde,
bych utišil svou mysl neklidnou.

FERDINAND A MIRANDA
Mír s vámi buď!

(Herci začnou napodobovat zvuk padajících bomb a houkajících sirén. Na slovo „mír“ nastane chaos, všichni herci kromě Jacka představují letadla a zuřivě se navzájem bombardují. Náhle T spatří publikum.)

T *(vyděšeně)* Podívejte – diváci!
(Všichni herci hledí do publika a pomalu postupují dopředu jeviště.)
FERDINAND Co to dělají?
JUNO Sledují nás přece, co sis myslel?
T Oni jsou tu celou dobu!
MACK A tady taky!
FERDINAND Byli úplně zticha.

JUNO A my jsme hrozně křičeli!

(Znovu se podívají do publika – pauza.)

MACK *(trochu vystrašeně)*

Co budeme dělat?

IRIS Řekni jim něco. Třeba mají strach...

(Zatímco Iris mluví, ostatní herci dělají různé pózy a obličejy směrem do publika, jako by je někdo natáčel.)

Nebojíte se, že ne? My vám neublížíme. Jsme herci. Doufám, že jsme vás nevydělali. Jste takoví tiší. Je to celé jen hra, přetvářka. Jsme z divadla, té budovy za rohem na hlavní třídě... Nevšímejte si jich. Pořád se jen předvádí a nikdy nedělají nic pořádného. Je to hrozné, co se tam nahoře děje, že? Je to celé takové... neskutečné. Naše země je příliš malá na to, aby se pouštěla do války. Nemá smysl se bránit. Jestli chtějí obsadit naši zem, měli bysme je nechat. Aspoň zemře míň našich lidí... a jejich taky. Tady dole to není tak hrozné, že?... Trochu tma... ale docela teplo... nejhorší je to čekání a taky že nevíte, co se nahoře děje, a nemáte co na práci, samozřejmě kromě toho, že si můžete představovat, jak to asi bude venku vypadat, až se odsud dostanete. Naše divadlo už tam nemusí být, až se vrátíme nahoru. Budeme muset hrát na ulici – někteří lidé beztak říkají, že přesně tam patříme. Nevím, co budeme dělat.

(Pauza, herci hledí do publika.)

JACKO *(náhle)*

Budeme hrát hru o Janu Palachovi. Bylo mu jednadvacet, když se zapálil, a o tři dny později zemřel. Byl to protest proti omezování svobody formou cenzury tisku, kterou nařídil Sovětský svaz, jehož jednotky okupovaly Československo v srpnu 1968. Bude to tragédie. On bude hrdina. Student filozofie na Karlově univerzitě v Praze, zapálený a nedostižný marxista-leninista. Jeho matka byla vdova. Veřejně se upálil 16. ledna 1969 na Václavském náměstí (vlastně to ani není moc náměstí) pod sochou Jana Husa, bývalého děkana Filozofické fakulty na téže univerzitě. Upálili ho jako kacíře na koncilu v Kostnici 6. července 1415. Palachovi nestačil vládou proklamovaný kompromis „menšího ze dvou zel“, a tak se polil benzínem, zapálil a hořící běžel přes Václavské náměstí. Chtěl jasněji ukázat, že je národ utiskován, a chtěl, aby se to změnilo. Aby mohl československý lid snadněji kráčet po cestě demokratického socialismu. Po cestě ozářené světlem, které rozsvítí – jeho světlem.

Jeho sebevraždu teď sehraje.

MACK Nemohli bysme hrát něco míň výbušného?

JACKO Míň výbušného?

MACK No...

JACKO Ne.

JUNO Tak něco míň provokativního.

T Něco zábavnějšího.

MACK Něco extravagantnějšího.

FERDINAND Něco rafinovanějšího.

MACK Něco, co bude jiskřit.

JACKO Ne!

IRIS Nic o něm nevíme.

FERDINAND Nebudeme ani vědět, kde začít!

JACKO Začneme tím, že sehraje jeho sebevraždu.

MIRANDA *(postoupí k Jackovi)*

A kdo bude hrát hlavní roli?
JACKO Aby to bylo demokratické a bez osobních preferencí, budeme losovat.
MIRANDA To není fér – musí to být podle talentu.
MACK To je absurdní – přece to nemůže hrát ženská.
T To je blbost!
FERDINAND To je směšný.
JACKO Ten, kdo si vytáhne papírek s křížkem, hraje Palacha. Losujeme!
(Každý si vytáhne papírek, postoupí k okraji jeviště, prohlíží si svůj los a zatváří se smutně. T vybírá jako poslední a připadne mu papírek s křížkem. Podívá se na něj a usměje se.)
JACKO Dobrá, tak začneme.

(Herci se postaví do půlkruhu naproti publiku a pozorují T, jak předvádí Jana Palacha: nese kanystř s benzínem do středu jeviště. Když se celý polévá benzínem, všichni jej soustředěně pozorují. T dokončí polévání, sledován ostatními herci pohlédne přímo do publiku, pak se předkloní a obrátí, jako by něco hledal. Všichni vyčkávají, co se bude dít. T se obrátí směrem k jednomu herci, dojde k němu a řekne:)

T Nemáš sirky?

FERDINAND To snad ne!

(Všichni herci vydechnou zklamáním.)

JUNO Hned od začátku bylo jasné, že se to nepovede.

(Všichni kromě Jacka a T se připojují: „Jasný, bylo to jasné“. Jacko odvede T dopředu.)

JACKO Proč se ti to nepovedlo?

T A co kdyby se mi to povedlo?

JACKO Co tím chceš říct?

T Hra by skončila. Hrdina by byl mrtvý a nic bychom neukázali, ničeho bychom nedosáhli.

JACKO Myslíš, že ten čin musí přijít až na konci?

T To záleží, jestli tě zajímá jeho příčina nebo následek.

JACKO Obojí samozřejmě.

T V tom případě musíš můj čin ukázat v kontextu. Musíš vyprávět příběh.

JACKO V jakém kontextu?

T Historie Československa, socialistického hnutí – ukázat to, pro co jsem zemřel.

JACKO Ty přece nejsi žádná ikona československé historie nebo socialismu.

T Jsem nebo nejsem hrdina?

JACKO Ale ano, jistě že jsi.

T A jsem důležitý?

JACKO Samozřejmě. Celá historie českého národa tvým činem vrcholí a napájí se z něho. V té paměťohodné chvíli dějin se ti povedlo dokonale vyjádřit agónii celé země. Obětoval ses za velkou věc.

T V tom případě bysme radši měli začít od začátku.

JACKO *(velmi hlasitě)*

Přehrajeme vám nyní krátkou a deprimující historii Československa, která osvětluje historickou a výsostně heroickou podstatu Palachova činu. Krátká a depresivní historie Československa.

(Miranda, Iris a Juno představují chór.)

MIRANDA, IRIS, JUNO (zpívají)

Bývalé Rakousko-Uhersko

Chcíplo za první světové
Zůstalo po něm pár parchantů
Nejstarší Československo.
Psal se rok devatenáct set osmnáct
Kdy státy Dohody rozhodly:
Ať se Němec stáhne,
Slovan si sám vládne.
Monarchie staříčká
Než naposled vydechne
Povila nám chlapečka
Postavičky nevelké.

(T, který hraje Československo, se objeví mezi Junoninými stehny.)

Čé – es – ká – o – slo – ve – n – sko
(do)(re)(mi) (fa) (so) (la) (si) (do)

MIRANDA Mapa nového státu byla splátovaná z Moravy, Slezska, z Čech, ze Slovenska, z části Maďarska, Podkarpatské Rusi – a co bylo nejhorší, jak později uvidíme – ze Sudet.

IRIS Všude po celé Evropě učily matky své děti nové slovo.

MATKA Če-sko-slo-ven-sko.

(Juno hraje matku, Jacko Dítě.)

DÍTĚ Čo-ko.

MATKA Ne miláčku: Če.

DÍTĚ Če

MATKA sko

DÍTĚ sko

MATKA slo

DÍTĚ slo

MATKA ven

DÍTĚ ven

MATKA sko.

DÍTĚ sko.

MATKA Přesně tak, drahoušku. A teď to zopakuj.

DÍTĚ Čokoládičku.

IRIS A diplomaté na tom byli podobně.

(Skupina diplomatů z různých zemí se snaží vyslovit slovo „Československo“. Může mezi nimi být Ind, Američan, Číňan, Němec, Ital atd.)

IRIS *(Snaží se je zorganizovat.)*

Věnujte mi, prosím, pozornost.

(Iris zazpívá „Československo“, pak začne „Čé“ podle (do) a pokračuje dál po stupnici. Potom všichni zpívají spolu s ní: Čé-e-ská-o-slo-ve-n-sko.)

JUNO Mladé Československo se octlo ve světě plném rozporů. Na východě si Rusové udělali revoluci a vykročili vstříc socialismu a lepším zítřkům lidstva. Měli pracovitou, ačkoli ne vždy neomylnou státní policii, která udržovala veřejný pořádek a zbavovala společnost podvrtných živlů, kontrarevolucionářů a imperialistů. I přes jejich snahy totiž počet těchto osob ve východní Evropě neuvěřitelně rychle stoupal.

Mezitím západní Evropu pohltila americká horečka sobotní noci. Československo se také

muselo naučit, že inflace vede k poklesu ekonomického růstu, že Východ je nalevo a Západ naopak vždycky na „pravé“ straně.

IRIS Ale to není všechno: muselo se naučit, že ti, kdo tvoří, dokážou stejně snadno i bořit. Rok 1938 – Československo má dvacet let. Sudety, severovýchod země nejvíc postižený krizí, se stal jablkem sváru. Když Hitler obsadil Rakousko, prohlásil, že Němci jsou v Československu pronásledováni, a navedl Sudetoněmeckou ligu, aby se postavila proti vládě. Francie a Velká Británie samozřejmě chtěly především mír. Setkaly se s Hitlerem v Brechtesgadenu a v lázních Godesberg. Přísahalo se, slibovalo, podepisovaly se smlouvy – ale situace dál hrozila katastrofou. Rovnováha sil, kterou si všichni tak přáli, je situace, kdy jsou obě strany stejně silné, takže se ani jedna nemá kam pohnout: velké státy jsou zápasníci – a ty malé provazy, kterými se obří mezi sebou přetahují.

MIRANDA Pak se ty stejné mocnosti – Francie, Británie a Německo – sešly v Mnichově. Po sérii rozhovorů o půlnoci konečně dospěli k rozhodnutí a Frank Ashton Gwatkins dostal za úkol sdělit českým vyslancům, kteří čekali v jednom z předpokojů, na čem se dohodli.

(Zatímco Juno, Iris a Miranda hovoří, stojí Československo uprostřed scény a dívá se přímo do publika. Na začátku následující scény si sedne mezi české diplomaty a všichni společně čekají na příchod Gwatkinse.)

GWATKINS Á, tak tady jste! V téhle chodbě je tolik místností, to je hrůza...

(ticho)

Doufám, že jsme vás nenechali čekat moc dlouho. Tohle není zrovna nejpřívětivější místo, že?

(ticho)

Taky tu není nejtepleji. Vypadá to, že budeme mít letos drsnou zimu, co říkáte, pánové?

T Je něco, pane Gwatkinsi?

GWATKINS No... vlastně ano. Právě jsme tam vevnitř dospěli k jakémusi rozhodnutí... Je to celé velice ošemetné, jak pánové jistě tuší.

2. VYSLANEC Smíme se zeptat, k čemu jste dospěli?

GWATKINS Ten Hitler se může zdát jako trochu náladový chlapík, ale ví zatraceně dobře, co chce – a vy byste mu to, chlapi, měli dát... Doufám, že vám dávají najíst a napít.

T Každé dvě hodiny.

GWATKINS Přesně jako hodinky. Typičtí Němčouři, co?

T Pane Gwatkinsi, mohl byste nám, prosím, říct, co se tam vevnitř děje?

GWATKINS Popravdě je to velice delikátní záležitost. Celé je to hrozně zašmodrchané. Hádám, že vy tomu rozumíte líp než já. Prostě tam všichni sedí okolo stolu už zatracených osmnáct hodin a zvažují všechna pro a proti. Doufám, přátelé, že chápete, že mír na kontinentu je to, o co nám především jde.

2. VYSLANEC Takže to nevypadá moc dobře, pane Gwatkinsi?

GWATKINS Abych řekl pravdu, tak ne. Asi byste měli vědět, že věci se nejspíš nevyvinou tak, jak jste asi doufali. I když se všichni snažíme nevzdávat, tváří v tvář tomuhle Hitlerovi se musíme především snažit udržet rovnováhu sil na kontinentu. A bohužel spousta okolností mluví v jeho prospěch. Navíc, po válce jsme se s Němčourama zrovna moc nemazali... Takže nikdo z nás... nás všech... nechce, chci říct – nechceme další válku. Nebo snad ano?

T Řekněte nám, jaká je situace, pane Gwatkinsi.

GWATKINS Situace je taková, že jsme se rozhodli postoupit Sudety Německu.

(Pauza)

T Ale Sudety jsou součástí Československa.

- GWATKINS Ano, to je trochu nemilé, ale říkali jsme si, že by vám to snad nemuselo vadit. Beztak tam žijí samí Němčouři a vůbec... Jde přece o mír v celé Evropě. Jsem si jistý, že toho nebudete litovat.
- T Ale to je porušení mezinárodního práva. Co byste řekl, pane Gwatkinsi, kdyby se Československo spojilo třeba s Ruskem a společně se dohodli, že přenechají Wales Američanům?
- (Pauza)*
- GWATKINS Ale to... to přece nemůžete... chci říct – nemyslím si, že je fér, abyste se mě ptal na takové věci.
- T A koho se máme zeptat, pane Gwatkinsi? Kdo nám zodpoví naše otázky?
- GWATKINS Není od vás hezké, že se zlobíte na mě. Vždyť já za to ani nemůžu. Nevím, jestli je to celé dobře nebo špatně. Já jen věřím, že díky tomu můžeme Evropu zachránit před totální válkou.
- JACKO *(velmi hlasitě vepředu scény)*
15. březen 1938. Jednotky německé Třetí říše vstupují do Československa.
- (T přednáší píseň „Starý dobrý plukovník Pohroma“ s kytarovým doprovodem)*
- T Starý dobrý plukovník Pohroma si přečetl v novinách, že se začíná nová válka, a měl radost. Zabral se do příjemného snění o nových válečných medailích, které si připne na hrud' mezi válečný kříž a své rudé srdce. Těšil se, jak znovu vstane jako pravý syn své otčiny a pohlédne s důstojností do velkolepé tváře Nezbytného násilí a Dobrých úmyslů. Jenom mu trochu vadilo, že tentokrát nebude moci po boku svých vojáků stát, ale sedět v kolečkovém křesle.
- Do vedení armády se postavil generál Genocida. Jako chlapec vyrůstal ve špatné čtvrti, takže dobře znal všechny drobné zvláštnosti chudiny a chytře je využíval při organizaci svých otrhaných jednotek. Brzy si získal uznání za svou neobyčejnou výkonnost a zejména za to, jak diskrétně se dokázal vypořádat se všemi svými oduševněnými i přidušenými oponenty. Byl známý tím, že artritidu, rakovinu, vrozenou syfilidu, slepotu, dřevěné nohy i smrt léčil úspěšně práskáním bičem.
- Toho rána se mělo konat shromáždění před mauzoleem, a tak si plukovník Pohroma zavolal svou služebnou Prozíravost. Ta mu promazala kolečkové křeslo vojenským leštředem, nakrmila jeho psa Trhače, vyžehlila mu uniformu a společně vyjeli do ulic. Jak tak jeli po ulici Příměří směrem k mauzoleu, usmíval se plukovník Pohroma na lidi okolo, kteří do jednoho vypadali stejně zbaběle. Pak byl s obtížemi a za pomoci několika polních maršálků s grácií vnesen po schodech mauzolea až k volnému místu na konci druhé řady, plné naleštěných uniforem, a napjal pozornost.
- Generál Genocida byl právě uprostřed projevu, ve kterém vysvětloval, jak uniforma dokáže vylepšit vzhled i toho nejmenšího muže. Generál se obrátil k řadám důstojníků a uviděl plukovníka Pohromu, kterého neznal a neviděl jeho kolečkové křeslo. Učinil gesto směrem k publiku a prohlásil: „Tento muž je sice malý vzrůstem, ale kdyby zasalutoval, měl by postoj obra.“ Plukovník Pohroma v mocném gestu vystřelil ruku k čepici, čímž se uvolnilo jeho kolečkové křeslo, a on se zřítíl dolů ze schodů a roztránil si lebku na tři části.
- JUNO V koncentračním táboře v Mauthausenu se Štěpán Dubček, otec Alexandra Dubčeka, setkává s Antonínem Novotným, který se stane prezidentem Československé demokratické republiky poté, co Alexandr Dubček 22. března 1968 rezignuje. Novotný je

tak zvaný kápo, politický vězeň, který má u ostatních spoluvězňů velkou autoritu.

(Jacko hraje Novotného, Ferdinand Dubčeka. Novotný zapisuje nové vězně.)

NOVOTNÝ Další!

(Dubček předstoupí.)

NOVOTNÝ Číslo.

DUBČEK 6891053

NOVOTNÝ Jméno.

DUBČEK Dubček, Štěpán.

NOVOTNÝ Místo narození.

DUBČEK Slovensko.

NOVOTNÝ Závislé osoby.

DUBČEK Mám syna.

NOVOTNÝ Podle záznamů máte dva.

DUBČEK Julius byl zabit při povstání.

NOVOTNÝ Jeho chyba. Datum na narození a jméno zbývajících syna.

DUBČEK 2. září 1921, Alexandr.

NOVOTNÝ Měl byst doufat, že bude praktičtěji založený než jeho bratr. Jsi členem nějaké politické strany?

DUBČEK Komunistické strany Slovenska. Novotný. Já vás znám. Jste můj krajan – a soudruh. Co tady děláte?

NOVOTNÝ Povolání?

DUBČEK Novotný.

NOVOTNÝ Povolání?

DUBČEK Zámečník. Proč křičíte?

NOVOTNÝ Podívej, tady je to stejné jako venku. Existuje tady systém, nad kterým buď vyhraješ, nebo on vyhraje nad tebou – tak to prostě je. Nechod' na mě s těmi svými ideály, protože ideály jsou tady smrtelné. A nesnaž se mě obvinít z pokrytectví. Já se jen snažím zůstat naživu – snažím se být praktický.

DUBČEK A co až válka skončí a Spojenci osvobodí Evropu? Na které straně ostatního drátu budete stát pak, soudruhu Novotný?

NOVOTNÝ Nebuď blázen. Dějiny vždycky milují ty, kdo se starají sami o sebe. O mě neměj strach.

DUBČEK Mám o vás strach. V poválečném světě nebude místo pro lidi, jako jste vy. O tom tahle válka přece je. Bojujeme, abychom se vás zbavili.

NOVOTNÝ *(podívá se do papírů, pak na Dubčeka)*

Seber si ložní prádlo, oblečení a polní láhev u zásobovacího důstojníka a odeber se do svého oddělení. Tam ti přidělí práci. To je všechno.

(Iris, Juno a Miranda zpívají velmi sladce a nezemsky následující píseň.)

IRIS, JUNO, MIRANDA

Buldozéry přehrabují kosti

Trčící z hromadných hrobů

Konec zlosti i lítosti

Vojáci, běžte už domů

Ref: Válka končí, končí nám

Konečně přichází mír

Dívky své chlapce s úlevou
Na prsa vpodvečer přivinou
Sestry své bratry líbají
Otcové matky objímají
Ref: Válka končí, končí nám

- IRIS *(zpívá)*
Vůdcové rozhodli
Že teď má být mír
A svět bude rozdělen
Na dobrý a zlý
- JUNO Noc, která měla trvat tisíc let, nakonec trvala jen šest roků. A znovu se našli tací, kteří věřili, že lidstvo už žádnou další válku nedopustí. Ruská a americká armáda se při osvobozování potkaly na území Československa. Někjaký člen Československého svazu mládeže později prohlásil: „Američané nás naučili tancovat boogie-woogie, žvýkat žvýkačky a mluvit o další válce. Rudá armáda nás naučila, co je to mír, svoboda a bratrská láska.“ Československo nadšeně oslavovalo.
(Herci tančí kolový tanec a přitom dupou, křičí a tleskají rukama.)
- MIRANDA Ale, bohužel, hned jak skončila druhá světová válka, začala válka studená. Jako zbraně v ní nejdřív sloužily ideologie a hedvábné punčochy, ale celá věc se postupně vyhroutil, jak mají tyhle věci ve zvyku, a nakonec to byl Marshallův plán versus pětiletka. Československo se muselo přeučit pravidla, kterými se řídí okolní svět. Východ byl na zase levé straně *(ukáže do pravé části jeviště, kde stojí Rusko představované Mackem)* a Západ na pravé *(ukáže do levé části jeviště, kde stojí Ferdinand-Amerika)*, ale tentokrát to nebyla tak úplně ta pravá strana. A Československo si muselo uvědomit, že stojí přesně uprostřed.
(Ukáže na postavu Československa, kterou hraje T. Ten stojí uprostřed jeviště a na každé ruce má přivázaný provaz. Jeden drží na konci Východ a druhý Západ.)
- FERDINAND Řeknu ti to tak, chlapče, potřebuješ peníze. A my zas potřebujeme vojenské základny na tvém území, abychom mohli chránit světový mír.
- MACK Soudruhu, připoj se k zemím sovětského bloku a ke společnému boji za osvobození pracujících celého světa. Neposlouchej buržoazii, co se k tobě lísá a vydírá tě. Připoj se k nám v boji za vzestup světového proletariátu.
- FERDINAND To je všechno jenom komunistická propaganda, příteli. Zestátnění průmyslu povede tak leda k vaší hospodářské impotenci. Podívej, chlapče, ty chceš pracovat – tak pracuj nejen pro sebe, ale i pro svoje děti. Potřebuješ někoho, s kým si budeš rozumět, kdo ti umožní žít v míru a ve svobodě, nechá tě samostatně přemýšlet a říkat, co si myslíš – ne co se líbí někomu jinému.
- MACK Chceš pracovat pro své děti a pro lidstvo? Nevěř Západu. Ten už tě jednou podvedl v Mnichově. Pokud nebudeme společně vzdorovat imperialistickým agresorům, dřív nebo později budou tvoje ulice zase střežit cizí jednotky. Jediné, o co se Západ stará, je, jak si udržet ekonomickou nadřazenost.
- FERDINAND Ale no tak, to je tak průhledné! Obě strany pochopitelně sledují svoje mocenské zájmy – ty si musíš plácnout s tou, která ti nabízí výhodnější podmínky. Ten jeho proletářský internacionalismus v překladu znamená, že ti bude vnucovat sovětskou zahraniční

politiku. My ti chceme dát všechnu podporu, kterou potřebuješ, aby ses stal ekonomicky nezávislým suverénním státem.

MACK Věc celosvětové třídy pracujících není záležitost jednoho státu, ale států všech. Nebojujeme za svobodu jednoho národa, bojujeme za svobodu celého světa, za osvobození lidstva. Musíme osvobodit pracující, abychom mohli osvobodit svět!

(Východ přetáhne Československo na svou stranu.)

IRIS Třicet let od narození a deset let po Mnichovu se Československo na své třicáté narozeniny stalo komunistou. Díky státnímu převratu se 25. února 1948 do čela státu dostal Klement Gottwald. V březnu toho roku syn prvního prezidenta republiky, Jan Masaryk, spáchal sebevraždu – nebo byl zavražděn? A v srpnu se narodil Jan Palach.

(T v roli Palacha vystoupí dopředu.)

T Jacko, teprv jsem se narodil a hra už je skoro v polovině. Nemohli bysme přeskocit pár let a dát si nějakou scénu, kde jsem důležitý?

JACKO Ne, kamaráde, budeš si muset ještě počkat. Ty další scény jsou hodně důležité. Ukazují, jak socialismus zdegeneroval ve zločinný systém založený na dokonalém propojení politiky a byrokracie. Jak vládl jen pomocí rozkazů a vůbec se nestaral o skutečné potřeby pracujícího lidu. A taky uvidíme, jak Rusové zasahovali do vnitřních záležitostí států Varšavské smlouvy.

IRIS Další scéna se odehrává v Ruzyňské věznici. Píše se rok 1952. Rudolf Slánský, bývalý vice premiér a první tajemník Ústředního výboru Komunistické strany Československa, byl vězněn, podroben nejrůznějším metodám výslechu a nakonec ho přinutili, aby si napsal vlastní doznání. Nyní je přezkušován, aby prokázal, že svou řeč umí nazpaměť a že ji přednese bez chyb, se správnou intonací, se všemi důrazy a pauzami. Jeho osobní vyšetřovatel ho stejným způsobem zkouší každý večer. Když Slánský udělá všechno, co po něm vyšetřovatel chce, dostane večeři.

VYŠETŘOVATEL Dobrý večer.

SLÁNSKÝ Dobrý večer.

VYŠETŘOVATEL No! Vypadáte o dost líp než posledně. V den procesu už se na vás snad bude dát i dívat.

SLÁNSKÝ Děkuji vám.

VYŠETŘOVATEL Dobrá, tak začneme. Takže, předsedající soudce řekne: Obžalovaný Slánský. Předstupte před mikrofon. Přiznáváte se, že jste vinen všemi čtyřmi zločiny, ze kterých jste byl obviněn?

SLÁNSKÝ Ano.

VYŠETŘOVATEL Zaprvé: špionáž.

SLÁNSKÝ Ano.

VYŠETŘOVATEL Hlasitěji a hlavu nahoru. Zadruhé: Velezrada.

SLÁNSKÝ Ano.

VYŠETŘOVATEL Sabotáž.

SLÁNSKÝ Ano.

VYŠETŘOVATEL Vyzrazení vojenského tajemství.

SLÁNSKÝ Ano.

VYŠETŘOVATEL Mluvte míň bezstarostně. Dolů ramena. Nevypadá to, jako že něčeho litujete a stydíte se. Řekl byste soudu, čím jste se konkrétně provinil?

SLÁNSKÝ Přiznávám se ke všem zločinům a přeji si popsat do detailu a pravdivě všechno, co jsem

provedl. Nehodlám sám sebe šetřit; vím, že jsem jako jeden z hlavních představitelů Strany zneužil důvěru, kterou ve mě vložila jak Komunistická strana, tak československý lid, jehož úspěchy, kterých dosáhl od roku 1945, jsem svými aktivitami ohrozil. Provinil jsem se zaprvé tak, že jsem jako nepřítel komunistické strany a lidově-demokratického zřízení založil protistátní konspirační skupinu, kterou jsem po několik let vedl. Tato skupina...

VYŠETŘOVATEL Stop. Mluvíte příliš rychle. U vět jako „zneužil jsem důvěru“ se tvařte ponížene – můžete při tom třeba trochu sklonit hlavu. Pokud budete pořád takhle spěchat, nikdy neuděláte ten správný dojem. Taky jsem dostal pokyn, abychom tam dali konkrétní počet let, místo toho neurčitěho „několik let“.

SLÁNSKÝ Jak si přejete.

(Hra na přelíčení pokračuje, ale mnohem tišeji. Juno vystoupí dopředu jeviště.)

JUNO Asi nemá smysl, abychom vás tím dál nudili. Někdy to takhle pokračovalo třeba šest hodin, podle toho, jak byl vězeň ochotný spolupracovat. Ačkoli, pozornost časem upadá, takže...

(Juno odejde do pozadí. Reflektor osvítí herce, který sedí na židli a vypráví o svém pobytu ve vězení.)

VĚZEŇ Monolog vězně. 15. prosince 1950 muž, který se představil jako člen VB, přišel do mého bytu a předal mi obsílku z Ministerstva vnitra. Venku čekalo auto a odvezli mě přímo na Ruzyň. Když jsme tam dorazili, řekl mi ten muž: „Jménem zákona vás zatýkám.“ Musel jsem si obléct vězeňský mundúr, aby bylo jasné, kdo jsem. Když jsem se zeptal, z čeho jsem obviněn, řekli mi, že mi na tyhle židovské triky neskočí a že to beztak chci vědět jen proto, abych zjistil, co už ví o mých aktivitách a co mám tedy před nimi zatajit.

Až po roce jsem se dozvěděl, že mě zavřeli za organizovanou činnost proti Straně, konkrétně za členství v konspirační skupině vedené Slánským. Skutečným důvodem pro moje uvěznění byl ale můj postoj k sovětskému konceptu proletářského internacionalismu. Všichni, kdo dali najevo, že je jim blízká „vlastní cesta k socialismu“ – takže národní cítění a odpor k rozkazům z Moskvy – museli počítat s tím, že budou dřív nebo později zatčeni.

Vězni se dělili do tří nebo čtyř kategorií. V první byli ti, kdo bojovali ve španělské občanské válce, v odboji nebo při slovenském povstání v roce 1944. Ti byli potenciálně nebezpeční, protože byli ochotní bojovat za svoje ideály. Pak tu byli ti, kteří během války žili v Anglii nebo v jiné západní zemi – ti byli jednou pro vždy stigmatizovaní. Další poměrně velkou skupinu tvořili Židi – ne nadarmo byl jedním z hlavních obvinění při procesech „sionismus“, což mluví samo za sebe...

Procesy byly samozřejmě inscenované. Navzdory snahám vězeňské kuchyně obviněné předem vykrmit, spadly Ottovi Šlingovi během procesu kalhoty. Všichni si mysleli, že tím chtěl soud zesměšnit. Otto Šling byl později odsouzen k trestu smrti a popraven.

Všem, kdo o těchto věcech něco ví, musí být jasné, že informace, které vyšly při Procesech najevo, byly nepravdivé. Například jednoho z obžalovaných měl kontaktovat jistý představitel britské inteligence jménem Noel Coward. Místo údajného kontaktu bylo stejně nepravděpodobné: policejní stanice ve Wiveliscombu kdesi v Devonu. Není snad třeba dodávat, že žádné takové město v Anglii neexistuje. A pokud nic, už to, jak si vyšetřovatelé navzájem gratulovali a poplácávali se po rameni, když jejich vězeň „sekal dobrotu“... Bylo jasné, že tady něco není v pořádku.

Lidé se mě často ptají, proč jsem u soudu neodvolal svoje předchozí doznání nebo proč jsem veřejně nepoukázal na zmanipulovanost procesů. Nikdy nevím, jak to pořádně vysvětlit.

Když jsem se dostal do vězení, vyslýchali mě 18 hodin denně. Nesměl jsem se posadit, dokonce ani na záchodě. Ani když jsem šel spát, nesměl jsem si dát ruce pod přikrývku, a každých deset minut mě strážný budil mlácením do dveří. Musel jsem vyskočit z postele, postavit se do pozoru a zakřičet svoje číslo a počet vězňů v cele (což nikdy nebylo víc než jeden, a to já sám). Když mě zrovna nevyslýchali, byl jsem týdný sám v cele. V průběhu výslechů mi často nedávali najíst, takže jsem měl pořád hlad.

Říkalo se tomu tomu tvrdý režim. Když se vězeň přiznal, okamžitě mu dovolili, aby si sedl, přemístili ho do pohodlné cely a dali mu knížky ke čtení. Ale když jste projevíli sebemenší známku odporu, převedli vás okamžitě zpět do tvrdého režimu. Smyslem toho všeho bylo vydepatat vás tak, abyste ani nepřemýšleli o tom, že byste mohli svoje doznání odvolat.

A existovaly i další způsoby, jak vězně zlomit, pokud byli mimořádně odolní. Například inscenované popravy. Několikrát mě vyvlekli z cely uprostřed noci, zavázali mi oči a odvedli mě na dvůr, kde mě postavili čelem ke zdi. Měl jsem na sobě jen pytlový přehoz a vlněné bačkory, takže mi byla hrozná zima. Pak mi řekli, že mě zastřelí. Někdy mě tak nechali stát třeba půl hodiny. Pak už mi každý zvuk zněl jako cvaknutí kohoutku. Připravoval jsem si, co jim řeknu, a pokaždé jsem si sliboval, že zůstanu klidný, aby můj strach nepochopili jako důkaz, že jsem vinen. Když mě konečně odvedli zpět do cely, propukl jsem v pláč a nekontrolovatelně jsem se třásl.

To se mi stalo několikrát. Neměl jsem strach z toho, že zemřu. Smrt znamenala úlevu – každý vězeň by byl vděčný za možnost spáchat sebevraždu. Tu nám ale odmítali poskytnout. Místo toho podnikli všemožná opatření, aby nám zabránili zemřít vlastní rukou. Šlo jim o to, abychom si nikdy nemohli být jistí, kdy a jak zemřeme – tenhle tlak lámal i ty nejneoblomnější.

Kromě toho nám dávali do jídla drogy. Na to jsme ale přišli až později. Tehdy ve vězení to byla vlastně docela příjemná zkušenost. Horší bylo, že jsem si myslel, že začínám bláznit, protože jsem nechápal, co se to se mnou děje.

Nakonec jsem se přiznal ke všem možným i nemožným zločinům. Dokonce jsem si ani nepohrával s myšlenkou, že bych mohl před soudem svoje doznání stáhnout. Necítil jsem ani lítost ani stud nad tím, že jsem to vzdal, že jsem lhal. Není jednoduché popsat stav, ve kterém jsem byl. Moje přiznání nebylo rozhodně výrazem zoufalství, ztráty přičetnosti nebo něčeho podobného. Četl jsem ho a všemu jsem dokonale rozuměl. Dokonce mě napadaly nápady na knihy, které jsem později napsal. Byl jsem prostě úplně normální člověk až na to, že jsem ztratil svoje lidství.

IRIS Všechny materiály, které se týkaly Procesů, podléhaly přísnému utajení. O to se postarala KGB. Někteří tvrdí, že to byl Slánský, kdo uvedl do pohybu celou tu složitou státní mašinerii. Že za všechno mohl a on a že je jenom dobře, když nakonec rozdrtila i jeho samotného. Ať už za to mohl kdokoli, není nic divného, že pro spoustu obyvatel Československa ztělesňovali Rusové socialismus s nelidskou tváří. A tak, když se Chruščov v roce 1956 distancoval od Stalina a povzbudil státy Východního bloku, aby hledaly „vlastní cesty k socialismu“, zasvitl Československu plamínek naděje.

JUNO Soudruh Nikita Chruščov má řeč na 20. sjezdu Strany v Moskvě roku 1956.

CHRUŠČOV Proces budování nového společenského řádu a velké revoluční změny ve společnosti se

nikdy neobejdou bez problémů.

(Úředník se snaží získat jeho pozornost, chce mu něco důležitého říct.)

- CHRUŠČOV Stala se určitá pochybení a přehmaty, které vedly k porušení principu rovnosti mezi jednotlivými socialistickými státy. Chceme proto zdůraznit potřebu respektovat historii a individualitu každé země, která se vydala na cestu nového socialismu... Copak, soudruhu?
- OFFICIAL Soudruhu Chruščove, naše statečná a neporazitelná Rudá armáda právě překročila hranice Maďarské lidové republiky.
- CHRUŠČOV Teď ne, pitomče. Copak nevidíš, že mluvím?
- JUNO 1966 – Československo zažívá neobyčejně rozjařené jaro. Švestky okolo cest jsou samý květ.

JUNO, IRIS, MIRANDA *(zpívají „Píseň o švestkách“⁶)*

Třešně jsou sladké a voní jak med
Milé Československo, usměj se teď
I doba se usmívá, chudý má víc
Třešň je na stromech na tisíc

Otevřte spíže a sklízajte víc
Třešň je na stromech na tisíc

- JACKO *(mluví)* Z pradávna trvá tu prastaré právo:
Že jedině cestářům trhat je dáno
- HEREC *(mluví)* Poběžte, cestáři, a trhejte víc
Třešň je na stromech na tisíc
- JACKO Z Moskvy nám přivezli novější právo
Ať každému na talíř stejně je dáno
- HEREC Poběžte, soudruzi, přineste víc
Třešň je kolkolem na tisíc
- JACKO Za našich dědů, aby každý měl dost,
Si na cizí zahradě netrhal host –
- HEREC Každý si ze svého naberte víc
Třešň je na stromech na tisíc
- JACKO Teď je nás ve státě den ze dne míň
A třešně na stromech červíví
- HEREC Povstaňme všichni a udejme tón
Třešň je na stromech milión
- JACKO Teď podle nového nařízení
Lid bere lidu a každý chce víc
- HEREC Třešň je na stromech na tisíc.

IRIS A pak se v Československu daly věci do pohybu. Kritika Novotného režimu vzrůstala. Studenti protestovali. Dubček se stal prvním tajemníkem Strany. Novotný rezignoval.

⁶ Ze kterých se nám – ano – z různých důvodů staly třešně – pozn. překl.

Svoboda byl zvolen prezidentem. Začala se vyšetřovat smrt Jana Masaryka. Političti vězňové byli rehabilitováni a v pozdním jaře posledního roku Ústřední výbor Komunistické strany Československa přijal Akční plán reforem české ekonomiky a politiky Strany. Středobodem reformního hnutí v Československu se stal Alexandr Dubček.

DUBČEK

Demokratický socialismus považujeme za systém, ve kterém má pracující své místo, hodnotu, bezpečí, práva a budoucnost. Tento systém je založen na neustálé účasti a spolupráci lidu na řízení země. Věříme, že se nám podaří naplnit touhy našich občanů a vytvořit společnost, ve které budou moci žít jako lidé mezi lidmi. Chceme systematicky rozvíjet tento čínorodý, humánní a stmelující potenciál socialismu. Chceme vybudovat společnost bez antagonismu a posloužit tak československému lidu. Jedině socialismus, a především demokratický socialismus s lidskou tváří, může vytvořit nový humanismus moderní doby, který lidstvu nedokážou dát ostatní ideologie, navzdory své technické vyspělosti. Socialismus musí vytvořit lepší podmínky pro rozvoj Člověka, než jaké vytvořily všechny dosavadní systémy. Když tedy říkáme, že usilujeme o normalizaci ekonomiky, nepovažujeme to za cíl sám o sobě, ale za prostředek k celkovému rozvoji Člověka a jeho osobnosti.

(Následující text přednáší všichni herci na pomezí recitace a zpěvu.)

VŠICHNI

Po dvaceti letech deformace
Cizí represe a okupace
Státní byrokratizace
Politické honorace a
Jejího plánu dehumanizace
Chování lidí „podle situace“
Národu bez kritiky a komunikace
Shodla se inteligence
Že je třeba destalinizace
Svoboda veřejně projevit se
Aby nastala spolupráce
Na cestě evoluce
Ke společnosti práce
Potřeba rehabilitace
Vlastní cesty socializace
Osvobození civilizace
Civilizování jedince
Cestou sociální organizace
Vzkřísit znovu revoluci
Posunout dál evoluci
Zbavit svět prohnílého kapitalismu
Otevřít se reformnímu komunismu
Přímou cestou revoluce
Pojďme spolu ruku v ruce
K světlým zítřkům bez vlastnění
Kdy mám, ale mé to není
Mám jen to, co potřebuji
Sebe, ne „své“ ukazuji

Světlé zítřky už dnes září
V komunismu s lidskou tváří
Vytvořme socialismus
Zcela nový diskurz
Centrem bude ČLOVĚK
Jen tak svět uvidí,
že Země bez lidí
je jenom poušť.
Snaž se, jak umíš
Dělat co musíš –
Pomáhat společnosti
Posbírat svoje kosti
Jenom tebou
Může vzrůstat
Může sílit
Může být!
Tím, co chceš
Biologicky
Sociologicky
Antropologicky:
LIDSKÝM
SOCIALISMEM
S lidským tělem
Lidskou hlavou
Lidskou patou
Lidským krkem
Lidským nosem
Lidským břichem
Lidskýma rukama
Lidskýma nohama
Lidskýma očima
Lidskýma ušima
Lidským mozkiem
Lidským srdcem
Jedinou opravdu pravou
Prapodstatou
Lidského bytí
Je lidské tělo.
Chyť ho, znič ho, sklič ho HNED
Najdi, zajmi, najmi HNED
Zkroť ho, zrod' ho, shod' ho HNED
Sedři, sevři, setři HNED
Zlom ho, zklam ho, zmam ho HNED
Opřed', odved', ojed' HNED

(Na scéně zavládne chaos.)

JACKO Přestaňte!

(Herci ho provokují recitací:)

VŠICHNI *(bez Jacka)*

Světlé zítřky už dnes září
V komunismu s lidskou tváří

JACKO Přestaňte s tím! Vraťme se ke Hře.

(Když se mu konečně podaří herce umravnit.)

JUNO Scéna, ve které se Dubček setká s Brežněvem.

BREŽNĚV Vstupte.

DUBČEK Poslal jste pro mě, soudruhu Brežněve?

BREŽNĚV Ano, pojď dál, Sašo. Posad' se. Prosím tě, co mají znamenat všechny ty řeči o akčních programech a svobodě každého jedince mít kritický názor?

DUBČEK Opravdu jsme to nemysleli špatně. Chceme využít kreativní potenciál tisku, jehož svoboda je teď pouze zdánlivá. V Československu existují lidé, kteří se domnívají, že jsme se dostali daleko za hranici nezbytných opatření a že je náš stát nedemokraticky centralizovaný a žalostně nerozvinutý. Naše ekonomika potřebuje odborné vedení založené na různorodosti řešení, které přísná vládní kontrola nikdy nedokáže...

BREŽNĚV Sašo, kamaráde, to všechno zní moc hezky a je vidět, že jsi jednal v dobré víře, ale jsi si jistý, že jen nepapouškuješ názory jisté části společnosti, které říkáme kontrarevoluční?

DUBČEK Československo dosáhlo takového stupně jak ekonomického, tak kulturního rozvoje, že podle mého názoru není dále možné bránit nástupu vyspělejší formy socialismu, socialismu s lidskou, ne s mechanizovanou tváří. To, co se děje, je, reakce celé společnosti na vývoj událostí, takže se jedná v pravém slova smyslu o lidové hnutí.

BREŽNĚV Když nechám stranou ten tvůj úvod ohledně decentralizace průmyslu a ekonomiky... Měl bys vědět, že existuje nebezpečí, že některé materiály velmi citlivé povahy, které se týkají vztahu Československa a Nejvyššího Sovětu... Už v minulosti jsme vás byli nuceni poučit v otázce vnitřní bezpečnosti... No, a právě informace o tom, jakým způsobem jsme vás v minulosti poučovali, by v rukou kontrarevolucionářů mohly být překrouceny v náš neprospěch, v neprospěch Sovětského svazu... A co teprve dopad na vzájemné vztahy Sovětské republiky a ostatních spřátelených zemí východního bloku...

DUBČEK Československý lid se nejvíc ze všeho bojí návratu vlády, která nekomunikuje s občany a hlídá je, místo aby je chránila... Nechtějí žít v zemi, ve které je každý občan apriori obžalovaný.

BREŽNĚV Jak se odvažuješ mluvit za československý lid, když Strana nevydala ohledně té věci žádné usnesení?

DUBČEK Omlouvám se. Mluvil jsem jen z vlastní zkušenosti, podle toho, co se dozvídám od lidí... Proces se Slánským je děsík skoro tak jako Osvětím.

BREŽNĚV Doufal jsem, že tohle téma nebudeme muset otevírat, ale když už se stalo, musím tě varovat. Novináři, kteří tě naočkovali všemi těmi demokratickými řečmi, jsou titíž lidé, kteří mají eminentní zájem, aby skutečný průběh procesu se Slánským nevyšel na světlo. Už to málo, co jsem ti řekl, by mohlo vážně narušit vztahy mezi našimi zeměmi a ohrozit bezpečnost celého východního bloku. Sovětský svaz musí chránit svobodné státy před zločinným imperialismem.

DUBČEK Ale konstruktivní kritika a svoboda myšlení jsou základní předpoklady dialektické evoluce socialistického státu na humanistických ideálech, který se snažíme vybudovat. To mi připadá spíš jako posilování světového socialismu, než jeho ohrožování.

BREŽŇEV Poslední varování, Dubčeku, tímhle způsobem se mnou nemluv. Nejen že máš názory, které považuji za nebezpečné v jejich idealističnosti a extrémnosti, ale jsi také až nebezpečně nezodpovědný, co se státních záležitostí nejvyšší důležitosti týče. Obávám se, že to nebudu moci jen tak přejít... takové věci se nedají brát na lehkou váhu. Od svého nástupu do funkce ses choval extrémně nepředvídatelně. Pokud něco opravdu nesnáším, tak je to pletichaření za zády druhých... Takže tě budu muset potrestat. A nemusím snad říkat, že mě to bude bolet stejně jako tebe.

(Brežněv náznakem bije Dubčeka rákoskou.)

DUBČEK Děkuji, soudruhu.

(Ostatní herci si stoupnou do půlkruhu kolem Dubčeka a zpívají: „Dubček je náš vůdce, věrní zůstanem.“⁷ Dubček si s nimi potřásá rukou. Na konci písně vystoupí Juno a přednese prohlášení. V jeho průběhu se herci, kteří na konci písně strnuli bez pohybu, pomalu hroutí na podlahu.)

JUNO-HLASATEL *(čte stále hlasitěji, ke konci skoro křičí)*

Všemu lidu Československé socialistické republiky: Včera, dne 20. srpna 1968 kolem dvacáté třetí hodiny, překročila vojska Sovětského svazu, Polské lidové republiky, Německé demokratické republiky, Maďarské lidové republiky a Bulharské lidové republiky hranice Československé socialistické republiky. Stalo se tak bez vědomí prezidenta republiky, předsedy Národního shromáždění, předsedy vlády i prvního tajemníka Ústředního výboru Komunistické strany Československa a těchto orgánů. Předsednictvo Ústředního výboru Komunistické strany Československa vyzývá všechny občany naší republiky, aby zachovali klid a nekladli postupujícím vojskům odpor. Proto ani naše armáda, bezpečnost a lidové milice nedostaly rozkaz k obraně země. Předsednictvo Ústředního výboru Komunistické strany Československa považuje tento akt za odporující nejenom zásadám vztahu mezi socialistickými státy, ale za popření základních norem mezinárodního práva.

JINÝ HLASATEL

Sovětská agentura TASS zveřejnila následující prohlášení: Jak bylo oznámeno, Sovětský svaz a další spojenecké země vyhověly žádosti stranických a státních činitelů Československé socialistické republiky o poskytnutí neodkladné pomoci, včetně pomoci ozbrojené, bratrskému československému lidu. Žádost byla přednesena z důvodu vážného ohrožení socialistického zřízení v Československu a samotné jeho státnosti zakotvené v ústavě Československé socialistické republiky. Toto nebezpečí republiky hrozí ze strany kontrarevolučních sil, které vstoupily do spolku s cizími mocnostmi socialismu

⁷ V orig. „Dubcek is our leader, we shall not be moved“. Jedná se o americký tradicionál s názvem „We shall not be moved“, který se zpívá jako výraz odporu. V písni je vynechané místo, kam se dosazuje jméno vůdce daného hnutí odporu. Tato píseň je v anglo-americkém světě notoricky známá, u nás však v širším kulturním povědomí zakotvená není. Je však příbuzná (funkcí, obsahem i textem) s písni „We shall overcome“, která je naopak právě z doby socialismu u nás dobře známá a vyvolává odpovídající konotace; v českém překladu má titul „Jednou budem dál“. Proto ji doporučuji zpívat na tomto místě místo původního textu (při vědomí, že se ztratí vtip s Dubčkovým jménem v textu písně). Přikládám však i z básněný překlad originální písně: „Věrní svým, věrní zůstanem“, / Věrní svým, věrní zůstanem“, / Tak jako stín, co vždycky kráčí s tebou, / Věrní zůstanem“. / XXX je náš vůdce, věrní zůstanem“. / XXX je náš vůdce, věrní zůstanem“. / Tak jako stín, co vždycky kráčí s tebou, / Věrní zůstanem“.

nepřátelskými. Kroky, které jsou nyní podnikány, nejsou namířeny proti žádnému konkrétnímu státu a nechtějí narušovat ničí zájmy. Jejich jediným cílem a hlavní snahou je znovuoobnovení rovnováhy ve východním bloku. Bratrské země jednohlasně vyjadřují svoji solidaritu a neotřesnou ochotu společně se postavit jakékoli hrozbě zvenčí. Už nikdy nebude nikomu dovoleno zkřivit být jen vlas na hlavě kterékoli ze zemí sovětského bloku.

IRIS Představitelé českého státu, Svoboda, Černík, Smokovský a Dubček, jsou odvezeni do Moskvy, kde je na letišti vítají bratrským polibkem jejich sovětské soudruzi, Brežněv a Kosygin.

(Na každé straně jeviště jsou dva herci. Jdou k sobě, a když Brežněv přivítá Svobodu, všechno se zastaví. Brežněv říká následující text jakoby mimoděk, zatímco Svobodu líbá.)

BREŽNĚV Vítáme soudruha Svobodu, prezidenta odvážné soudružské Československé socialistické republiky. Vítej ve Svazu sovětských socialistických republik, který měl tu čest tě poctit titulem Hrdina Sovětského svazu.

SVOBODA Soudruhu Brežněve, je pro mě velká pocta, že mě vítáš tak přátelskými slovy. Bohužel ti ale musím říct, že pokud nevrátíš Dubčeka zpět do funkce, veřejně si vezmu život.

(Herci vytvoří řadu podél zadní stěny jeviště a chvíli hledí bez pohybu do obecnstva. Potom vykročí vpřed a začnou recitovat následující text. Čím víc jsou vepředu, tím je přednes hlasitější.)

VŠICHNI Co se po nás chce

Jak teď máme žít
Co máme udělat
Máme se zničit
Aby nás poslouchali
Snad jsme se radši neměli narodit
Zabít nebo mlčet nebo říct, co si myslím
Dívat se na smrt lidstva
Protože máme strach a nemáme jistotu
Kdo je na naší straně

(Hned po posledním slově se T, který je zrovna v půlce věty, zhroutl na podlahu.)

IRIS Jan Palach jde k psychiatrovi.

(Vstoupí tři osoby. Jan Palach je uprostřed. Je tam i jeho Superego a Id.)

PSYCHIATR Pojď dál, Jene. Jak se máš?

SUPEREGO Dobře.

PSYCHIATR A co tvoje zdraví?

(Všichni mlčí.)

PSYCHIATR Trápí tě něco?

(Stále všichni mlčí.)

PSYCHIATR Pořád máš problém komunikovat?

SUPEREGO Přemýšlím, co má udělat. Vidí těžkou situaci, do které se dostala naše společnost, má před očima marxisticko-leninistické ideály, kterým věří jako ničemu na světě. Cítí, že je jeho povinností udělat všechno, co dokáže, aby ukázal svůj nesouhlas s chováním Strany i lidí ve státě. Věří, že ještě můžeme vykročit na cestu konstruktivní kritiky socialismu, chce, abychom po ní šli.

PSYCHIATR A co přesně chceš udělat, Jene?

SUPEREGO Chce udělat vše, co je v jeho silách. To jediné, co ještě nezkusil ve snaze demonstrovat

svůj protest a posunout naši společnost blíž k pravému socialismu. Chce se veřejně upálit.

- ID Protest... demonstrace... socialismus. Je to jen frustrace. Nechce se zabít. Nechtěl by se zabít, kdyby měl proč žít. Chce jen dostat svůj jméno na titulní stránky. Jeho život je nuda nuda, šed' šed'... Prostě jenom chce, aby si ho lidi prozvěnu trochu všimli.
- SUPEREGO Jeho rozhodnutí je přirozeným výsledkem studia marxistické filozofie, je to totální objektivizace subjektivní funkce jeho já. Jde o naprosto racionální čin, o absolutizaci procesu objektivizace vlastního bytí. Jeho čin je dokonale sebeozřejmující.
- ID Vždyť víš, že je to blbost. Je to egoistické idealista. Je mu jasný, že to, co dělá, nebude mít žádnéj smysl. Spousta lidí měla pěkný záměry, a jak to dopadlo. Prostě jen chce svoji minutu slávy na konci jalového života, to je všechno.
- SUPEREGO Člověk musí udělat, co musí. Když nevíš, proč lidi dělají to, co dělají, podívej se, jaký to má výsledek. Kdybysme s každou věcí čekali, až lidi pochopí, proč ji děláme, tak bysme celý život nic neudělali.
- ID Běž s těma svejma marxistickéjma kecama do prdele, ty blbej idealisto. Copak nevidíš, že to dělá jenom pro sebe... a ty furt meleš o tom, jak zachrání lidstvo nebo co.
- SUPEREGO Nemyslím si, že zachrání lidstvo, ale věřím, že třeba napomůže tomu, aby se národ postavil útisku. Jeho oběť může být znamením pro lidi, kteří nejsou dost odvážní, že mají říct nahlas, co si doopravdy myslí.

(V tuto chvíli by Superego a Id měli přejít na protilehlé strany jeviště. V ideálním případě by Superego měl hrát Ferdinand a Id Mack, takže mizanscéna bude stejná jako ve scéně sporu Východu se Západem. Psychiatr, kterého by měl hrát Jacko, vstane a sleduje Palacha. Palach si vybere Superego a jakmile k němu zamíří, Jacko postoupí dopředu jeviště.)

- JACKO Jan Palach se jako hrdina rozhodl veřejně upálit na protest proti cenzuře tisku, a aby lidé jasněji viděli na cestu k lepší budoucnosti.
- MACK Ne Jacko, vždyť víš, že to tak nebylo. V tom sebevražedném paktu jich bylo třináct, dva z každé fakulty a jeden z Předsednictva. Losovali a Palach z toho náhodou vyšel jako pochodeň číslo jedna. Prefabrikovaný hrdina. A podívej se, co z toho všeho zbylo. Podívej se, jak vypadá Československo dnes. On nebyl žádný hrdina, byl oběť. Měj radši žít, bojovat a trpět s ostatními. Donutil jsi nás ukázat příčiny jeho smrti, teď nás nech předvést její následky.
- MIRANDA Už tě nebudeme poslouchat, Jacko. Všechno jsme dělali jen proto, že jsme z tebe měli strach... Ovládal jsi nás, zastrašoval jsi nás, a přitom jsi chtěl skrze nás ukázat, jak zručný je režim, který funguje na principu strachu!
- FERDINAND Jde o to, Jacko, že všechno vidíš jenom z pozice síly. Čekáš, že se skloníme před tvou autoritou, tak jako chceš, aby se lidi skláněli před Palachovým hrdinským činem. Chceš, abychom předváděli, jak byli Rusové špatní a Palach hodný, ale co když za to Rusové až tak nemohli? A proč by kvůli tomu měl být Palach horší nebo jeho skutek miň obdivuhodný?
- MACK Rusové nepřišli do Československa, protože byli zlí nebo dobří, ale protože měli strach. Lidé, co mají moc, mají strach, že o ni přijdou. Lidé, kteří mají moc dělat změny, je nedělají, protože se bojí, že ji tak ztratí. Zapomínáme, že je nám vyměřen jenom určitý čas a že se všichni trápíme stejnými věcmi.
- IRIS Takže se různě dělíme, protože nedokážeme zůstat skutečně jednotní... skutečně lidští. Někteří lidé, když slyší, že se jejich sousedé mezi sebou vraždí, ani jim nepřijdou na

pomoc.
JUNO Takže od tebe už nebudeme přijímat žádné další rozkazy, Jacko. Místo toho předvedeme, jaké měla smrt Jana Palacha následky. A na konci hry ukážeme samotný jeho čin, aby byl vidět v jasném, objektivním světle.

HLASATEL Městská správa Veřejné bezpečnosti v Praze sděluje, že dnes kolem 15. hodiny se těžce popálil jednadvacetiletý student Filosofické fakulty v Praze J. P. Na Václavském náměstí se polil dosud neznámou hořlavinou, zapálil na sobě oděv a přivodil si těžké popáleniny. Rychlým zákrokem dispečera dopravního podniku byl oheň na studentu uhašen. Záchraná služba odvezla studenta do nemocnice k ošetření. Motiv činu se vyšetřuje.

(Juno, Miranda a Iris zpívají píseň „Tři dny“.)

Nevím, jestli věřit mám –
Chlapec pro mě umírá
Žal mě celou přemáhá.
Přešel první, druhý den –
Dost! Ať neumírá!

Matko, ať slyší tvůj pláč
Bratr ať ho podpírá
Dívka slzy utírá
Po třech dnech snad vstane, spáče...
Dost! Ať neumírá!

Člověk je tvor svobodný
Nad netvorem zvířetím.
Nešťastný je ten, kdo ví...
Třetí den odpověď dá,
Tak dost! Ať neumírá!

IRIS Matka Jana Palacha a jeho přítel, Luboš Holeček, ho navštívili v nemocnici.
MATKA Věděli jsme, že je možné, že nám ho vezmou. Ale můj otec říkal, že když se pokusíme schovat, najdou nás a bude jim jasné, že se schováváme před nimi... Bylo lepší zůstat na místě, čekat a doufat, že nám neublíží.

Nikdy nedovolil, abychom se rozdělili.

Moje matka mu říkala, že jednoruký nemůže bojovat v armádě. Ti muži, kteří pro nás ten večer přišli... připadali mi tak krásní. Byli tak milí a slušní.

Můj otec jim řekl, že nás nemůžou odvést, dokud nezavřeme obchod. A oni že prý mají papíry, podle kterých musí celá rodina jít ještě dnes večer... že by se neodvážili porušit příkazy... ale že by možná otec mohl zůstat a udělat, co je potřeba.

Má matka ve vlaku zvracela... oni se na ni dívali jako na psa.

LUBOŠ Odmítáme jakoukoli banalizaci a dezinterpretaci jeho hrdinského činu, kterým překročil hranici sebe sama jako jedince a zasáhl do struktury celé společnosti, které byl součástí.

MATKA Byli tak krásní, tak milí a konejšiví... skoro okouzující...

Vlak byl tak plný lidí, že jsme se skoro nemohli pohnout.

- LUBOŠ To, co udělal, činí všechna naše slova, myšlenky a rozhodnutí bezvýznamnými. Zapálil oheň, který bude ozařovat naši cestu, přímou a neúhybnou cestu k uskutečnění socialistického státu.
- MATKA Můj otec se je snažil přesvědčit, aby matku prohlédl doktor. Zeptali se ho, jestli si myslí, že kvůli ní zastaví vlak a všichni budou čekat, zatímco ji doktor bude prohlížet. Prý ji můžou nechat vystoupit na nejbližší stanici, ať se o ni postará přednosta...
- LUBOŠ My, co jsme přežili, musíme s neutuchajícím odhodláním pracovat, abychom vybudovali svět, o kterém on mohl jen snít... Jeho oběť nesmí zůstat nadarmo.
- MATKA Ostatní lidé ve vlaku byli k sobě moc milí, jako by věděli, že je na konci cesty čeká něco zlého... Byli zamyšlení, mluvili tiše a tvářili se tak mírně...
- LUBOŠ Odted' už žádný čin nebude dost velký. Žijeme v době, kdy nestačí jen řečnit. Musíme rozdrtit reakční síly a svrhnout tyranii, aby oheň, který on zažehnul, očistil a rozntil další činy a spálil vše, co brání filozofii, aby naplnila svět.
- MATKA Můj otec byl velmi nervózní...

(Tma, ve které zní následující slova.)

- HLASATEL Tiskový mluvčí Ministerstva zdravotnictví uvedl, že Jan Palach zemřel v dnes odpoledne v 15.30 hodin. V průběhu poslední kritické noci se několik odborníků obeznámených s jeho případem shodlo, že byly použity veškeré dostupné metody léčby. I přes veškerou péči a snahu lékařů i ostatních pacient neodolal popáleninám třetího stupně na 85% těla. Jan Palach zemřel v pokoji.

(Hlasatel se stane moderátorem ve studiu, na scéně sedí tři hosté a mluví, když je zabírá imaginární kamera. Moderátor improvizuje podle zadaného tématu a odpovídá hostů.)

- HOST 1 Měli bychom si dát pozor, abychom nepřecenili význam nešťastné smrti Jana Palacha. Naše země teď potřebuje nikoli plamenné ideály a heroické činy. Jan Palach je nešťastná oběť antisocialistických sil, které se vytrvale snaží ovlivnit názory mladých lidí a vmanévrovat tak republiku do stavu politické krize.
- HOST 2 Chtěl bych vzkázat všem mladým lidem, kteří se rozhodli zemřít: nechceme žít nesvobodně. To je přání nás všech... všech, kteří bojujeme za svobodu národa, za naši svobodu. Nikdo se nesmí cítit osamocen. Ti z vás, studentů, kdo jste se rozhodli spáchat tento nejzoufalejší ze všech činů – nedomnívejte se, že neexistuje jiná cesta než ta, kterou jste si zvolili. Nemyslete si ve svém zoufalství, že všechny problémy mohou být vyřešeny tady a teď... nebo že se řeší pouze zde. Máte právo udělat, co považujete za správné, ale pokud nechcete, abychom se také zabíjeli – nezabíjejte se.
- HOST 3 Jan Palach neřekl ani slovo, ale přesto oslovil dobrých 14 milionů občanů této republiky. Promluvil ke každému z nás a každý z nás musí odpovědět, ale ne slovy, protože i ta nejkrásnější a nejzvučnější slova by zněla prázdně a šedě. Donutil nás, abychom se zeptali sami sebe, jestli máme dost odvahy bojovat proti vlastní apatii. Není však třeba, aby se takovýmto způsobem obětovali další mladí lidé. Teď potřebujeme, aby živí spolupracovali. Vy mladí máte rádi přímou cestu bez oklik a kompromisů, ale my, co máme víc zkušeností, dobře vidíme, že cesta s oklikami, cesta prozíravosti, vede k cíli daleko spolehlivěji.

(Juno, Iris a Miranda vyjdou dopředu a zpívají)

JUNO, IRIS, MIRANDA

Všichni jen chodí tam, sem a zas zpět

Slova, co mluví, mě mučí jak jed
Co hlodá mi vnitřnosti, až můžu v nich číst
Že nikdy si nesmím být úplně jist

Kdo jsou ti lidé a za co se rvou
A jestli to najdou či nenajdou.
Plameni promluv, chci slyšet tvůj hlas
Blíž k tobě nemůžem' nebo spálíš nás

Skrz oheň přichází tušení zmaru
Peklo jsou lidé a přibývá žárů
Kéž se svět konečně propadne do ticha
Výkřiky pohltí pyšné zdi Jericha

Nevím, proč zabili všechny ty děti
Proč chtějí pláč matek, nač ty oběti.
Pro ně se mladíci začali ptát
Kdy se má v životě umírat

Jestli být světlem a hořet a plát
Ale jen nakrátko – jedinkrát.
Snižte můj plamen a zkratěte mi knot
Přece chci bojovat – o život!

(Herci utvoří kruh kolem Jana Palacha. Útočí na něj otázkami a on se na ně snaží odpovídat. Jde především o onen akt útoku, proto nejsou jednotlivé otázky přiřazeny konkrétním hercům.)

HEREC Co se stalo se zbytkem skupiny sebevrahů?

PALACH Během následujících několika týdnů došlo ke dvaceti sedmi dalším sebevraždám.

HEREC Včetně vaší přítelkyně?

PALACH To nebyla moje vina.

HEREC Jste přesvědčený, že Rusové nebyli v právu, když vstoupili do Československa?

HEREC Nebyl by rozkol v politických názorech zemí Varšavské smlouvy vítězstvím imperialistických sil?

PALACH Český socialismus byl mnohem podvratnější pro západní kapitalismus než pro komunistickou mocenskou politiku.

HEREC Pomohla vaše smrt socialismu?

HEREC Může něčí smrt vůbec něčemu pomoci?

HEREC Může něčí smrt změnit svět?

HEREC Může něčí smrt znamenat víc než to, že končí život?

PALACH Moje smrt znamenala mnohem víc, než by kdy znamenal můj život.

HEREC Dostala se do zpráv.

HEREC Být člověkem znamená žít.

PALACH Ale taky to znamená dělat všechno, co dokážete, ve prospěch lidství.

HERCI A kde je dnes Dubček?

V propadlišti dějin.

Kde je ten socialismus s lidskou tváří, pro který jsi umíral?

Bojují za něj jen lidé, kteří měli spíš zůstat naživu.
A kdyby situace byla opravdu beznadějná, pak by nikdo z nás nemusel dělat nic?
Všichni ti Stalinisti, ministři bývalé Novotného vlády –
Husák
Jindra
Kapek
Jakeš
Kolder
Bilak
Štrougal
Všichni jsou zpět u moci!
A co se stalo s novinami a časopisy?
Listy
Reportér
Zítřek
Politika
Všechny zrušeny!
Ale nesmíme přestat doufat
PALACH Proč?

(Herci se rozptýlí, Palach zůstane stát, dívá se přímo do obecnstva, obrátí se a uvidí další postavu, která ho pozoruje.)

PALACH Kdo jsi?
KRISTUS Kristus, Ježíš Kristus.
PALACH Aha. *(Prohlíží si ho a snaží se zjistit, v čem jsou si podobní.)*
KRISTUS No, podobnosti tu jsou: okupovaná země, kvazinationalistický vůdce s internacionálními tendencemi, umírá proto, aby ostatní mohli žít. Plus mínus ten stejný syndrom, řekl bych.
PALACH Ale ty myslíš, že jsem udělal chybu?
KRISTUS Svým způsobem jediná osoba, která může posoudit, jestli jsi udělal chybu nebo ne, jsi ty sám. Podle mě jsou životy lidí to, co se počítá, ne jejich smrt.
PALACH Lidi dělají kolem tvé smrti docela humbuk, co?
KRISTUS Ale jen kvůli tomu, co jsem dokázal za života. Jinak mají tendenci říkat, ses zbláznil. To proto, že obvykle kladou přežití nad všechno ostatní... takže jsi pro ně buď blázen nebo hrdina, skutečný světec.
PALACH Jasně, když máš před sebou vyhlídky na věčný život v nebi, tak není problém konat dobro. Podle mě existují i o dost horší věci než život, co sem žil.

(Palach se odvrátí. Kristus odejde. Palach se obrátí opačným směrem a vidí další postavu, jak ho pozoruje.)

PALACH A kdo jsi ty?
HUS Já jsem Jan Hus, děkan Filozofické fakulty univerzity Karlovy, upálen na hranici jako kacíř rozhodnutím Kostnického koncilu léta Páně 1415. Hlína, na které stála moje hranice, byla převezena do Prahy, když začala válka s hákovým křížem. V mém jménu zakládali komunisté státy. Stal jsem se hrdinou revoluce.
PALACH Zemřel jsi v ohni pro svoje ideály. Určitě mě chápeš!
HUS Zneužili moje jméno! Nikdy jsem nebojoval za komunismus nebo za odluku od Svaté říše římské. Byl jsem kněz, teolog, žádný revolucionář. Moje smrt byla signálem pro celou

zem, aby povstala, ale se mnou to nemělo nic společného. Kdybych nezemřel já, objevilo by se nějaké jiné znamení.

PALACH A proč jsi tedy umřel?

HUS Protože jsem věřil v něco, v co se věřit nesmělo.

PALACH Pak jsi zemřel proto, aby pravda zvítězila.

HUS Zemřel jsem proto, že pravda, jak jsem ji viděl já, naopak ne zvítězila. Neměl jsem tak úplně v plánu umřít.

(Palach se odvrátí a Hus odejde.)

PALACH A co buddhističtí mniši ve Vietnamu?

HUS Ta válka pokračuje.

PALACH A co Norman Morrison, co se upálil na schodech Pentagonu?

HUS Ta válka pokračuje!!!

IRIS Studenti se sešli, aby losovali, kdo se první upálí.

(Herci si vytahují papírky a s kamenným výrazem přecházejí dopředu. Jan Palach táhne jako poslední a v ruce má papírek s křížkem. Zůstane stát sám uprostřed scény.)

PALACH Vzhledem k tomu, že se naše národy ocitly na okraji beznaděje, rozhodli jsme se vyjádřit svůj protest a probudit lidi této země následujícím způsobem.

Naše skupina se skládá z dobrovolníků, kteří jsou odhodláni se dát pro naši věc upálit. Já jsem měl tu čest vylosovat si jednotku, a tak jsem získal právo napsat první dopisy a nastoupit coby první pochodeň. Naše požadavky jsou:

1. Okamžité zrušení cenzury

2. Zákaz rozšiřování "Zpráv"

Jestliže naše požadavky nebudou splněny do pěti dnů, tj. do 21. ledna 1969, a nevstoupí-li lid s dostatečnou podporou (tj. časově neomezenou stávkou), vzplanou další pochodně.

Pochodeň č. 1

Předvádí pantomimicky proces sebeupálení. Nikdo neřekne ani slovo. Předtím, než se zapálí, je ohlášen konec poplachu a všichni herci kromě Palacha vyběhnou z krytu. Ten chvíli počká, hledí do publika a pak dokončí, co začal. Světla v sále se rozsvítí. Signál konce poplachu zní, dokud diváci neopustí hlediště.